

ФІЗИЧНА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Питання визнання фізичної особи суб'єктом міжнародного права сьогодні досить актуальне та водночас проблематичне. У науці міжнародного права немає єдиного підходу до визначення суб'єктів міжнародного права. Останнє зумовлено тим, що відсутній будь-який міжнародно-правовий акт, який закріпив перелік суб'єктів міжнародних відносин і визначив правосуб'єктність кожного з них.

Це стає підставою певних суперечок між науковцями, оскільки кожен з них вправі трактувати це питання по-своєму. Суперечки виникають як у теорії, так і на практиці. Проте на практиці це спричиняє негативні наслідки.

Говорячи про суб'єктів міжнародного права, неможливо оминати таке поняття як інститут міжнародної правосуб'єктності, тобто група правових норм, які визначають юридичний зміст суб'єкта міжнародного права, загальні юридичні права та обов'язки, умови та вимоги до суб'єктів.

Кожен суб'єкт міжнародного права володіє різним обсягом правосуб'єктності, яка в свою чергу складається з міжнародної правоздатності (виражається у володінні певними правами та обов'язками), міжнародної дієздатності (виражається у здатності набувати своїми діями певних прав та обов'язків), міжнародної деліктоздатності (виражається у можливості нести міжнародно-правову відповідальність).

Немає єдиного підходу щодо визначення поняття «суб'єкт міжнародного права». Зазвичай, під суб'єктом міжнародного права розуміють носія міжнародних прав та обов'язків.

Однак, Репецький В.М. вважає, що суб'єкт міжнародного права – це учасник міжнародних відносин, якому притаманні елементи міжнародної правосуб'єктності. Водночас, Тункін Г.І. під суб'єктами міжнародного права розуміє учасників міжнародних відносин, які володіють міжнародними правами і обов'язками, в тому числі несуть в необхідних випадках міжнародно-правову відповідальність.

Традиційно виділяють основні (первинні) та похідні (вторинні) суб'єкти міжнародного права. До перших, зокрема, відносять лише держави, що володіють державним та національним суверенітетом і які створювались історично. До похідних, вторинних – міжнародні організації, нації та народи, що борються за незалежність, державо подібні утворення.

Західна доктрина права визнає фізичну особу суб'єктом міжнародного права. Решта науковців все ж таки вважає правосуб'єктність останньої спірною.

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція) у ст. 6 закріплює: «Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення» [1]. Тобто, фізична особа може виступати стороною у суді. Більше того, вправі подавати скарги до Європейського суду з прав людини згідно ст. 34 Конвенції Суд може приймати заяви від будь-якої особи.

Фізична особа самостійно несе відповідальність перед міжнародним кримінальним судом [2]. Правовою основою діяльності Суду є Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року (Римський статут).

Міжнародні права і обов'язки фізичної особи сформовані в ряді міжнародно-правових документів:

- Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року;
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня 1966 року;
- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 року;
- Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 року;
- Конвенція про статус осіб без громадянства 1954 року;
- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року тощо.

Індивіди знаходяться під юрисдикцією відповідної держави, що виступає суб'єктом міжнародного права та міжнародних відносин. Фізичні особи виступають суб'єктами внутрішньодержавних відносин.

Зокрема, не володіють та не мають юридичної здатності, а також самостійного міжнародного статусу.

Л. Моджорян зазначає, що суб'єктом права взагалі та міжнародного зокрема можуть бути лише фізичні особи, а не держави; під останньою він розумів одну з форм організації суб'єктів міжнародного права – фізичних осіб нарівні з міжнародними організаціями [2]. На думку Ж. Тускоза, у міжнародному праві, як і будь-якій іншій галузі права, суб'єктом є насамперед фізична особа [3].

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що у теорії міжнародного права відсутній єдиний підхід щодо визнання фізичних осіб суб'єктами міжнародного права. У зв'язку з розвитком суспільних відносин, дане питання залишається дискусійним, актуальним та потребує додаткового аналізу та дослідження.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Колотуха І. О. Кримінальна відповідальність фізичних осіб за порушення норм міжнародного гуманітарного права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Одеса, 2010. 19 с.
3. Моджорян Л. А. Суб'єкти міжнародного права. Гос. изд. юрид. литературы, Москва, 1958. 157 с.
4. Тускоз Жан. Міжнародне право : підручник ; пер. з франц. К. : «АртЕк», 1998. 416 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Кирилюк А. В.

КОЗАР КАТЕРИНА ВІТАЛІЙВНА

Київський національний торговельно-економічний університет

МІЖНАРОДНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ НЕВИЗНАНИХ ТЕРИТОРІЙ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

В сучасному міжнародному праві проблема невизнаних територій, з кожним днем набуває все більшої актуальності. Існує безліч термінів, які визначають невизнані держави, серед них: «самопроголошені держави», «де-факто держави», «квазідержави», «псевдо держави», «віртуальні держави» тощо. Головними ознаками державності невизнаних територій є назва (задекларована як офіційна), атрибути (державна символіка), система управління (органи влади, збройні сили), правова система (конституція та інші нормативні акти), контроль над територією та населення. Головною відмінністю таких утворень від держав є те, що вони не мають дипломатичного визнання учасниками ООН. Незважаючи на це, будь-яка невизнана держава має повне право на політичну діяльність.

На нашу думку, термін «невизнана держава» як найкраще описує сутність даного феномену. Терміни «квазідержави», «псевдо держави» неначе ставлять під сумнів можливість існування новоутворених держав, тим самим, ставлять під